DET JURIDISKE FAKULTET
UNIVERSITETET I BERGEN

NOTAT

til

Fakultetsstyret

Jnr. Arkiv	Sak nr. 6/13 Styremøte 2013 02 05

SENSURFRIST FOR EKSAMENER I RETTSSTUDIETS OBLIGATORISKE EMNER

Viser til sak 66/12 i fakultetsstyrets møte den 23. oktober 2012, der det ble fattet slikt vedtak:

> *1. Styret tar saken til orientering.*
>
> *2. Dekanen får fullmakt til å oppnevne et utvalg som skal utrede om den nåværende eksamensordningen kan tilpasses den nye tidsrammen. Utvalget ledes av prodekan for undervisning, og skal ha ytterligere en vitenskapelig tilsatt, en student og en administrativt ansatt som medlemmer. Fakultetsdirektøren oppnevner sekretær for utvalget. Dekanen utformer utvalgets mandat.*

Utredningen fakultetsstyret ba om foreligger nå, og er vedlagt saken her.

Med støtte i konklusjonene i utredningen, er dekan og fakultetsdirektør kommet til at det ikke er forsvarlig ut fra et kvalitetssikringsperspektiv – og antakelig heller ikke praktisk mulig – å gjennomføre slike endringer i sensurfristen som universitetsstyret etterspør, i løpet av våren 2013. Det innebærer at vi dette semesteret opererer med fem ukers sensurfrist uten hjemmel i slik lokal forskrift som Universitets- og høyskoleloven § 3-9 (4) gir anvisning på. Dette er en tilstand som fakultetet samlet må ta ansvar for, og som vi mener er forsvarlig ettersom vi ikke har reelle handlingsalternativer.

For senere semestre anser vi heller ikke at det er forsvarlig – og heller ikke ønskelig – å gjennomføre slike endringer av studieordningen (i alle fall vurderingsordningen) og av ressursdisponeringen som vil kreves for å korte sensurfristen til tre uker. Vi er derfor kommet til at fakultetet bør søke på nytt til Universitetsstyret om dispensasjon fra hovedregelen om tre ukers sensurfrist, gjeldende fra høsten 2013. Det som er nytt i forhold til søknadene og vedtakene i hhv februar og september 2012, er at vi nå kan vise at Universitetsstyret har nødvendig handlingsrom for å videreføre ordningen med utvidet sensurfrist – i motsetning til det Universitetsdirektøren tidligere har lagt til grunn. Dette er et

så avgjørende moment at vi finner grunn til optimisme med hensyn til utfallet av en slik ny søknad.

I samsvar med det framlagte forslaget og de vurderingene det er gjort rede for, inviterer dekan og fakultetsdirektør fakultetsstyret til å gjøre slikt

Vedtak:

1. Dagens praksis med fem ukers sensurfrist for obligatoriske emner i rettsstudiet opprettholdes for våren 2013
2. Fakultetet søker på nytt om at Universitetsstyret vedtar forskrift om fem ukers sensurfrist for obligatoriske emner i rettsstudiet, med vekt på den rettslige vurderingen som underbygger at de har nødvendig handlingsrom til et slikt vedtak.

Asbjørn Strandbakken
Dekan

Øystein Lunde Iversen
Fakultetsdirektør

29.01.13

Sensurordningen i masterstudiet i rettsvitenskap

Utredning fra en arbeidsgruppe

Avgitt 18. januar 2013.

Innhold

1. SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER 2
   1.1. Rettslig ramme 2
   1.1.1. Universitetsstyrets handlingsrom 2
   1.2. Faktisk bakgrunn 2
   1.3. Beskrivelse av gjeldende sensurordning med konkret kvalitetsvurdering 2
   1.4. Vurdering av samlet kvalitetssikring av sensur 3
   1.5. Beskrivelse og vurdering av alternative sensurordninger som kan oppfylle treukersfristen 3
   1.6. Konklusjon og tilråding 3
2. GRUPPENS SAMMENSETNING OG MANDAT 3
3. PROBLEMSTILLING OG HISTORIKK 4
4. RETTSLIG RAMME 4
   4.1. Gjennomgang av rettskildene 5
   4.2. Noen sammenfattende observasjoner 6
   4.3. Universitetsstyrets handlingsrom – drøfting og konklusjon 7
5. FAKTISK BAKGRUNN 8
   5.1. "Hensynet til studentene" som begrunner hovedregelen 8
   5.2. "Særlige hensyn" bak behovet for dispensasjon 9
6. BESKRIVELSE AV GJELDENDE SENSURORDNING MED KONKRET KVALITETSVURDERING 10
   6.1. Generelt 10
   6.1.1. Forberedelser før eksamen 10
   6.1.2. Etter eksamen 10
   6.2. Vurdering av sensurprosessen 11
   6.2.1. Konkret om nivåkontrollen 12
   6.2.2. Konkret om sensorenes disponible tid 13
7. VURDERING AV SAMLET KVALITETSSIKRING AV SENSUR 13
8. BESKRIVELSE OG VURDERING AV ALTERNATIVE SENSURORDNINGER SOM KAN OPPFYLLE TREUKERSFRISTEN 13
   8.1. Redusere sensorenes disponible tid 13
   8.1.1. Tilbakemelding fra sensorer og kursansvarlige med hensyn til redusert sensurtid 14
   8.2. Mindre kommisjoner 16
   8.3. Utelate nivåkontroll – to sensor-ordning 16
   8.4. Færre studenter 17
9. KONKLUSJON OG TILRÅDING 18

1. Sammendrag og konklusjoner

1.1. Rettslig ramme

Loven selv gir anvisning på en hovedregel som ikke er absolutt og som har "særlige grunner" som dispensasjonsgrunn.

Det må foretas en eksplisitt interesseavveiing mellom de "særlige grunner" som påberopes og som tilsier fem uker og "hensynet til studentene" som tilsier tre uker.

Loven selv eller forarbeidene gir ikke nevneverdig veiledning med hensyn til hvilke momenter som er relevante i en slik avveiing. At tre uker er lovens hovedregel er ikke i seg selv et avgjørende argument i enkeltsaker, slik bestemmelsen er utformet – en slik forståelse vil innebære at dispensasjonsbestemmelsen blir uten virkning.

Hovedregelen er satt av hensyn til studentene. Hensynet til studentene er antakelig så forskjellig i 2012 (etter Kvalitetsreformen) enn det som gjaldt da bestemmelsen ble ført i pennen, derfor er det dagens aktuelle interesser som må undersøkes. Utvalget finner ikke at studentenes interesser tilsier tre ukers sensurfrist i rettsstudiet.

I forarbeidene for de historiske versjonene av bestemmelsen finnes holdepunkter for å hevde at universitetsstyret primært skal sikre kvalitet på *saksbehandlingen* og i mindre grad overprøve de faglige/kvalitetsmessige (materielle) vurderinger/begrunnelser ("særlige grunner") som anføres av fakultetet/fagmiljøene.

1.1.1. Universitetsstyrets handlingsrom

Utvalget har tatt utgangspunkt i lovens ordlyd og i forarbeidene bak de tidligere versjoner av den aktuelle bestemmelsen. I motsetning til Universitetsdirektøren og Universitetsstyret er vi kommet til at det faktisk foreligger slikt handlingsrom som trengs for at dispensasjon skal kunne innvilges i vårt tilfelle.

Vi erkjenner imidlertid at ordlyden i bestemmelsen isolert sett kan invitere til en streng tolkning, og oppfordrer universitetet til å ta opp med Kunnskapsdepartementet spørsmålet om bestemmelsen er hensiktsmessig utformet slik den står nå og slik behovet er innen høyere utdanning.

1.2. Faktisk bakgrunn

De "hensyn til studentene" som kan begrunne krav om tre ukers sensurfrist treukersfristen, gjør seg ikke – eller bare i ubetydelig grad – gjeldende for emner i den obligatoriske delen av rettsstudiet.

I vårt tilfelle er det *kvalitetssikring* som er de "særlige grunner" som utgjør hensynet bak dispensasjonssøknaden.

1.3. Beskrivelse av gjeldende sensurordning med konkret kvalitetsvurdering

En detaljert beskrivelse av alle ledd i gjeldende sensurordning danner grunnlag for vurderinger av mulige tiltak og deres virkning på kvaliteten i prosessen og i resultatet.

Utvalget finner ikke andre elementer enn sensorenes disponible tid og nivåkontrollens tidsbruk som kan reduseres innenfor gjeldende sensurordning. Heller ikke digitalisering av eksamen vil endre vesentlig på dette.

1.4. Vurdering av samlet kvalitetssikring av sensur

Utvalget finner at så vel faglige som administrative prosesser og resultater et godt dokumentert og kvalitetssikret i någjeldende ordning.

1.5. Beskrivelse og vurdering av alternative sensurordninger som kan oppfylle ***treukersfristen***

Utvalget har funnet tre modeller som teoretisk kan oppfylle kravet om tre ukers sensurfrist:

- Redusere sensorenes disponible tid
- Mindre kommisjoner
- Utelate nivåkontroll – tosensorordning
- Færre studenter

For de tre første modellene er konklusjonen at de vil koste mer hvis de ikke skal gi dramatisk kvalitetssvikt. Det er også usikkert om målsetningen om tre uker sensurtid vil bli nådd, selv om vi kan regne med en viss reduksjon i forhold til dagens fem uker. For det fjerde alternativet har vi ikke foretatt noen realitetsvurdering, men viser til samfunnshensyn som taler for at Det juridiske fakultet i Bergen opprettholder sitt studenttall og for øvrig sin rolle overfor det samfunnsoppdraget vi har tatt på oss.

1.6. Konklusjon og tilråding

Prinsipalt gir utvalget en sterk tilråding til at det arbeides videre for å opprettholde dagens sensurmodell. Spørsmålet om Universitetsstyrets handlingsrom i denne sammenhengen bør inkluderes i en slik prosess.

Subsidiært må fakultetsstyret ta stilling til hvilken av de skisserte alternative modellene – eventuelt kombinasjon av dem – det skal arbeides videre med.

2. Gruppens sammensetning og mandat

Arbeidsgruppen ble nedsatt av dekanen i brev datert 27. november 2012, etter vedtak i fakultetsstyret (sak 66/12 i møtet den 23. oktober 2012).

Gruppen har bestått av

Knut Martin Tande (leder – fast vitenskapelig)
Bjørn Henning Østenstad (medlem – fast vitenskapelig)
Øyvind Røed (medlem – student)
Kari Kaland Bjorøy (medlem – administrativ)
Johanne Spjelkavik (medlem og sekretær – administrativ)

Gruppen fikk følgende mandat:

Utrede muligheten for å gjennomføre sensuren for emner på 1. – 4. studieår på tre uker.
Sensuren på ex.phil og ex.fac omfattes ikke.
Konkret skal utvalget:

1. Kartlegge og beskrive alle ledd i sensurarbeidet slik det organiseres i dag.

a. Beskrivelsen skal legge særlig vekt på betydningen tiltaket har for kvaliteten på sensuren.
b. Det skal angis hvor mye tid som går med i hvert ledd i arbeidet.
c. For hvert ledd skal det vurderes om tiltaket kan unnlates - eventuelt hvordan tid kan spares inn der tiltaket ikke kan unnlates.

2. Peke på behov for ytterligere kvalitetssikring, eventuelt muligheter for redusert kvalitetssikring.
3. Foreslå modeller for sensur som oppfyller kravet til tre ukers frist, og beskrive styrker og svakheter i forhold til dagens ordning.
4. Konkludere med hensyn til muligheten for å oppfylle gjeldende kvalitetskrav med modeller som også oppfyller treukersfristen.

Gruppen skal levere sin utredning senest 18. januar 2013, med sikte på behandling i fakultetsstyrets møte den 5. februar.

Gruppen har hatt 2 møter og har samarbeidet pr e-post.

3. Problemstilling og historikk

Bakgrunnen for fakultetsstyrevedtaket i sak 66/12 skal kort presenteres:
Det juridiske fakultet har i lengre tid hatt dispensasjon fra bestemmelsen i Universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 4 første punktum, der det heter: "Sensuren skal foreligge innen tre uker hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid." Dispensasjonen har gitt fakultetet anledning til å holde en sensurfrist på fem uker for obligatoriske emner i masterstudiet i rettsvitenskap. Slik dispensasjon innvilges av Universitetsstyret, jf. andre punktum: "Styret selv kan gjøre unntak for enkelteksamener og kan i midlertidig forskrift etter sjuende ledd fastsette en lengre frist når det ikke er mulig å skaffe det antall kvalifiserte sensorer som er nødvendig for å avvikle sensuren på tre uker."

Slike dispensasjoner har blitt innvilget for fem år om gangen, men i februar 2012 innvilget universitetsstyret forlengelse bare ut 2012. Fakultetsstyret ba om at det ble søkt om omgjøring av vedtaket, og at forlengelse ble innvilget i fem år fra 2013.

Slik søknad ble sendt 16. mai 2012. Universitetsstyret avslo søknaden i sitt møte den 27. september 2012 (sak 56) uten ytterligere drøftinger eller begrunnelse.

Fakultetsstyret fikk seg forelagt avslaget i sitt møte den 23. oktober 2012, og fattet slikt vedtak:

1. Styret tar saken til orientering.
2. Dekanen får fullmakt til å oppnevne et utvalg som skal utrede om den nåværende eksamensordningen kan tilpasses den nye tidsrammen. Utvalget ledes av prodekan for undervisning, og skal ha ytterligere en vitenskapelig tilsatt, en student og en administrativt ansatt som medlemmer. Fakultetsdirektøren oppnevner sekretær for utvalget. Dekanen utformer utvalgets mandat.

4. Rettslig ramme

Universitetsledelsen har uttrykt at de ikke anser at styret har handlingsrom til ytterligere å forlenge fakultetets dispensasjon fra hovedregelen i Universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 4. Studentrepresentantenes tilbakemeldinger om behandlingen i styret kan også sees som en

bekreftelse på dette. Utvalget har derfor gjort en vurdering av de rettslige rammer for Universitetsstyrets beslutning

4.1. Gjennomgang av rettskildene

Den aktuelle bestemmelsen som regulerer spørsmålet er § 3-9 nr. 4 i universitets- og høyskoleloven:

> *Sensuren skal foreligge innen tre uker hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid. Styret selv kan gjøre unntak for enkelteksamener og kan i midlertidig forskrift etter sjuende ledd fastsette en lengre frist når det ikke er mulig å skaffe det antall kvalifiserte sensorer som er nødvendig for å avvikle sensuren på tre uker. Styret selv kan i forskrift etter sjuende ledd fastsette lengre frist for avhandlinger og tilsvarende større skriftlige arbeider.*

Hovedregelen om sensurfrist for eksamener i universitets- og høyskolesektoren, går altså fram første punktum: "Sensuren skal foreligge innen tre uker hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid." Bare ett tilfelle av slike "særlige grunner" er trukket fram i bestemmelsen, nemlig at "det ikke er mulig å skaffe det antall kvalifiserte sensorer som er nødvendig". Andre særlige grunner er ikke nevnt. Det er derfor av interesse å se på regelens historikk – uttrykt i ulike forarbeidsdokumenter – for å ta stilling avveiingen mellom hovedregel og dispensasjonshjemmel. Spørsmålet er hvor trangt lovgiver har ment at dispensasjonsnåløyet skal være.

1989-loven:

Bestemmelsen om tre ukers sensurfrist kom i 1989-loven; § 51 fjerde ledd: "Sensuren skal foreligge innen tre uker hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid."

Ot.prp 62 (1988-1989) introduserer treukersfristen: "I siste ledd har man ført inn bestemmelsen at sensuren til vanlig skal foreligge innen tre uker. Dette er gjort av hensyn til studentene."

Dispensasjon av hensyn til sensormangel skal ha høy terskel. Dispensasjon av andre hensyn (for eksempel kvalitetshensyn) er ikke nevnt eller drøftet noe sted i forarbeidene.

Man går ikke inn på hvilke "hensyn til studentene" som tilsier en slik frist, og heller ikke hvile "særlige grunner" det kan være tale om (utover sensormangel) og det blir derfor vanskelig å veie disse hensynene mot våre. Det er heller ikke sikkert at hensyn anno 1989 ville hatt samme tyngde i 2012; studiestrukturen er dramatisk endret i mellomtiden.

1995-loven:

I forarbeidene til den - NOU 1993:24 - heter det bl.a. (s 186): "I alle fall for juss er en tre-ukersfrist helt urealistisk i dag, fordi man er avhengig av hardt belastede eksterne sensorer som ikke kan forventes å gjennomføre en så omfattende sensur innen en så kort frist. Men terskelen for slike unntak må være svært høy, og begrunnelsesplikten tung."

Dette viser ganske klart at lovgiver har vedtatt treukersfristen vel vitende om at den for noen var "helt urealistisk". Det må innebære at man i 1993 så dispensasjon som nærliggende. At man ikke problematiserte det ytterligere, tyder ikke på at man har sett det som maktpåliggende å bringe praksisen til snarlig opphør.

Ot.prp 85 (1993-1994) har omtrent samme innhold som NOU 1993:24: "Terskelen for unntak begrunnet i sensormangel må være svært høy, og begrunnelsesplikten tung. Dette ivaretas best ved å legge avgjørelsen utenfor fagmiljøet selv. Nødvendigheten av unntak begrunnet i sensormangel forutsettes løpende vurdert av styret. Styret kan gjøre unntak i tre tilfeller: for enkelteksamen ved uforutsette vansker; midlertidig unntak i forskrift; unntak for avhandlinger og andre store skriftlige arbeider. De to sistnevnte unntak fra tre-ukersfristen må gjøres i eksamensforskrift, m.a.o. etter reglene i forvaltningsloven § 38. I kravet om at forskriftsform skal benyttes, ligger en garanti mht. saksbehandling, kunngjøring, og i praksis også registrering."

Dette har begrenset interesse, ettersom det ikke primært er "sensormangel" som er vår begrunnelse, men i stedet de kvalitetssikringstiltakene som ligger i (tidkrevende) nivåkontroll, samt større "bunker" til hver sensor av hensyn til likebehandling og sikring av nivå for karaktersetting.

Det som er av større interesse, er at lovgiver vil sikre seg "en garanti mht. saksbehandling [mv]" - hensynet til å gjøre dispensasjonsadgangen snever rent materielt er ikke nevnt. Lovgivers hensyn til saksbehandling mv er i vårt tilfelle tilfredsstillende ivaretatt i de utredninger og begrunnelser vi har levert. Vi vil senere vise at vi antar at Universitetsstyrets mandat i hovedsak er begrenset til å sørge for disse momentene, uten å overprøve de "særlige grunner" som angis som grunnlag for behovet for forlenget sensurfrist.

Kravet til forskrifts form på dispensasjonene er satt der for å sikre skikkelig saksbehandling (se over her om Ot.prp 85 (1993-1994)); ingenting tyder på at det er satt for å gjøre det materielt vanskelig å få dispensasjon.

2005-loven:

I forarbeidene til dagens lov er fristen og dispensasjonsadgangen – eller hensynene bak disse – ikke nevnt. Det henvises til § 50 i 1995-loven.

4.2. Noen sammenfattende observasjoner

Loven selv gir anvisning på en hovedregel som ikke er absolutt og som har "særlige grunner" som dispensasjonsgrunn.

Det må foretas en eksplisitt interesseavveiing mellom de "særlige grunner" som påberopes og som tilsier fem uker og "hensynet til studentene" som tilsier tre uker.

Loven selv eller forarbeidene gir ikke nevneverdig veiledning med hensyn til hvilke momenter som er relevante i en slik avveiing. At tre uker er lovens hovedregel er ikke i seg selv et avgjørende argument i enkeltsaker, slik bestemmelsen er utformet – en slik forståelse vil innebære at dispensasjonsbestemmelsen blir uten selvstendig innhold.

Hovedregelen er satt av hensyn til studentene. Hensynet til studentene er antakelig nokså forskjellig i 2012 (etter Kvalitetsreformen) fra det som gjaldt da bestemmelsen ble ført i pennen, derfor er det dagens aktuelle interesser som må undersøkes. Utvalget finner ikke at studentenes interesser tilsier tre ukers sensurfrist i rettsstudiet, jf. nærmere om dette i punktet «"Hensynet til studentene" som begrunner hovedregelen» nedenfor.

I forarbeidene for de historiske versjonene av bestemmelsen finnes holdepunkter for å hevde at universitetsstyret primært skal sikre kvalitet på *saksbehandlingen* og i mindre grad overprøve de faglige/kvalitetsmessige (materielle) vurderinger/begrunnelser ("særlige grunner") som anføres av fakultetet/fagmiljøene.

4.3. Universitetsstyrets handlingsrom – *drøfting og konklusjon*

Universitetsledelsen har altså uttrykt at de ikke anser at styret har handlingsrom til ytterligere å forlenge fakultetets dispensasjon fra hovedregelen i Universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 4.

Spørsmålet er hvor strengt § 3-9 (4) skal tolkes. Det må innrømmes at lovtekstens ordlyd ikke er helt klar. Uttrykksmåten "særlige grunner" i første setning åpner tilsynelatende for en bred vurdering av når det skal kunne gjøres unntak fra hovedregelen, mens andre setning spesifikt adresserer situasjonen med sensormangel.

Det kan se ut til at Universitetsstyret har basert seg på en streng tolkning, ved at man oppfatter andre setning som å danne grunnlag for en innskrenkende fortolkning av "særlige grunner". Resultatet er at "særlige grunner" - ut fra en slik synsmåte - i realiteten bare dekker sensormangelproblematikken.

Slik lovteksten er bygd opp er dette - som allerede antydet - ikke et opplagt standpunkt. Ved en så streng fortolkning mister "særlige grunner" sin selvstendige normerende funksjon, og lovteksten burde under en slik forutsetning ha blitt formulert annerledes. Det ble da også gjort i NOU 1993:24, se § 55 nr. 5 i lovutkastet på s. 206. I Ot.prp. nr. 85 (1993-94) valgt man imidlertid å fravike lovutvalget på dette punkt, og bestemmelsen fikk i 1995-loven den form den har i dag i 3-9 (4) (etter den gjeldende 2005-loven).

Bakgrunnen og betydningen av disse endringene i formulering av lovteksten er ikke drøftet i proposisjonen. I merknadene til nevnte bestemmelse holder man i proposisjonen riktig nok fast ved en del formuleringer fra merknadene til lovutkastet i NOU 1993: 24. Dette trenger imidlertid ikke oppfattes som at man mente at endringene i lovteksten - introduksjonen av "særlige grunner"-kravet – ikke skulle ha en realitetsbetydning. De kan vel så naturlig oppfattes som at man bruker som eksempel en problemsituasjon - den tradisjonelle sensormangel – som man så for seg som særlig praktisk. Slik kan vi dermed også forstå den av Universitetsdirektøren siterte formulering (i sakforelegg til styresak 2012-056) fra Bernts kommentarutgave som bygger på forarbeidene. Alternativet til den her skisserte forståelse av forarbeidene, er i alle fall mer dramatisk ved at "særlige grunner"-vilkåret – som naturlig språklig dekker et bredere utbud av problemsituasjoner – ikke vil ha noen praktisk betydning.

Den tolkning av loven Universitetsstyret har lagt til grunn er streng og forsvarlig ut fra lovens bokstav, men likevel ikke den mest nærliggende i lys av det totale rettskildebildet: herunder bestemmelsens formål som særlig er å sikre studentenes interesser. Situasjonen ved juridisk fakultet og den begrunnelse for å gjøre unntak som her anføres - knyttet til kvaliteten på sensuren i kombinasjon med at dette ikke kan sies å ramme studentene negativt – er et eksempel på at det er behov for å kunne gjøre en mer nyansert vurdering. Og lovgivers valg av en "særlige grunner"-standard åpner etter vår oppfatning for dette, og viser således en forutseenhet fra lovgivers side.

Legger vi til grunn en forståelse av loven som her skissert, er det naturlig å lese lovens uttrykksmåte "særlige grunner" og at man "kan" gi midlertid forskrift i sammenheng, og som uttrykk for et såkalt fritt forvaltningsskjønn. Det er sterke holdepunkter i rettspraksis for å se det slik. Dette innebærer at Universitetsstyret inviteres til å foreta bred vurdering av hva som er en hensiktsmessig ordning ut fra situasjonen ved juridisk fakultet. Dersom saken bare eller først og fremst hadde knyttet seg til spørsmålet om sensormangel i snever forstand, hadde saken stilt seg annerledes i lys av strenge formuleringer i forarbeidene om nettopp dette. Men begrunnelsen fra fakultetets side sprenger som nevnt denne rammen, og det er da nærliggende å konkludere med at Universitetsstyret skal treffe en avgjørelse underlagt fritt forvaltningsskjønn.

Som skissert ovenfor er det langt fra klart hvordan loven skal tolkes. Utvalget har på denne bakgrunn forståelse for at det kan være fristende for Universitetsstyret å falle tilbake på en streng ordlydstolkning for slik å være 'på den sikre side'. Utvalget vil likevel understreke at formålet med bestemmelsen står særlig sentralt som tolkningsmoment nettopp i forvaltningsretten – og er av Høyesterett blant annet betegnet som "en hjørnesten i vår rettsanvendelse".[1] Dette betyr - ut fra en fag-juridisk vurdering – at Styret i alle fall ikke trenger å kjenne seg tvunget til følge en svært streng linje dersom man finner det godtgjort at det er særlige kvalitetshensyn som gjør seg gjeldende ved Det juridiske fakultet, samtidig som hensynet til studentene – og dermed formålet med bestemmelsen – er tilstrekkelig ivaretatt.

Selv om utvalget altså mener at Universitetsstyret har stor frihet til å imøtekomme de særlige behov ved Det juridiske fakultet, har saksgangen avdekket at loven er formulert på en måte som skaper en – i det lang løp – utålelig usikkerhet. Parallelt med at fakultet gis midlertidig dispensasjon bør derfor Universitetsstyret ta initiativ overfor Kunnskapsdepartementet med tanke på en gjennomgang og klargjøring av § 3-9 (4) i lys av de behov som i dag gjør seg gjeldende i høyere utdanning.

5. Faktisk bakgrunn

Lovgiver har altså ikke angitt verken hvilke "hensyn til studentene" som begrunner hovedregelen om tre ukers frist", eller hvilke "særlige hensyn" som kan tenkes å begrunne dispensasjon (ut over den tradisjonelle sensormangel).

5.1. "Hensynet til studentene" som begrunner hovedregelen

Loven gir som nevnt ingen anvisning på hvilke "hensyn til studentene" det har vært tale om. I alle tilfeller er det av interesse å undersøke hvilke hensyn det kan være tale om nå – studiestrukturen er så forskjellig fra den som gjaldt i 1989 at vi ikke kan anta at de samme hensynene ville hatt samme vekt i dag. Vi kan heller ikke anta at hensyn som faktisk må tillegges vekt i dag, ville vært trukket fram i 1989.

Vi har sett på hvilke hensyn til studentene som kan tenkes å begrunne tre ukers sensurfrist, og vi har vurderte hensynenes vekt og relevans.

- Studentene er spent på sensuren og orker ikke å vente lenger: Argumentet tillegges tilnærmet ingen vekt.

[1] Rt. 1978 s. 1430 (på s. 1441).

- Studentene trenger sensuren for å søke/begynne på andre emner/studier eller for å ta beslutninger om det. Argumentet har liten eller ingen vekt i vårt studium, ettersom det er sammenhengende femårig, og vi ikke har studenter som skal noe annet sted med emnene sine - bortsett fra spesialemner, og der har vi redusert sensurtiden. Innad i vårt eget program sørger vi for organisering av overgang mellom emner og studieår som gjør at studentene ikke har behov for kort sensurfrist. Regelen passer bedre for sektorens hovedinnretning, nemlig der studenter frakter seg selv og sine emner rundt omkring og designer sammensetninger på egen hånd. I en sånn virkelighet er det klart nok behov for å minimere sensurfristen.

- Studentene trenger sensuren for å planlegge rettsstudiet videre, for eksempel med hensyn til gjentak av emner. Argumentet tillegges liten vekt: Der emnet ikke er bestått, sørger fakultetet for tilpassing av utdanningsplanen sånn at studenten får tatt emnet igjen senere. Der det er bestått, ønsker vi ikke å legge til rette for planlegging av gjentak - dersom studenten ønsker å gjenta bestått eksamen må h*n gjøre det for egen regning og risiko; fakultetet er ikke villig til å fire på noen av våre (kvalitets)krav for å imøtekomme hensyn som springer ut av ønsket om å gjenta bestått eksamen.

- Studentene konkurrerer om sommerjobber i tilnærmet samme marked som jusstudenter fra Oslo, som får sensuren etter tre uker. Isolert sett taler dette for at også Bergens-studentenes sensur underlegges en slik frist. Spørsmålet er hvilken vekt dette argumentet reelt sett har: For det første vil det bare gjøre seg gjeldende for eksamener som er til slutt i studieåret, og det gjelder bare 1. – 4. år, ettersom sensuren for spesialemner og masteroppgaven (femte studieår) ikke omfattes av søknaden om dispensasjon. For det andre vil det ha svært begrenset vekt for første og andre studieår – for disse studentene vil oftest konkurransen fra lokale tredje- og fjerdeårsstudenter være mer avgjørende enn konkurransen fra andre studiesteders studenter. Det innebærer i praksis at argumentet får relevans bare for JUS134 Rettshistorie og komparativ rett og JUS243 Allmenn formuerett, som avslutter hhv tredje og fjerde studieår. Spørsmålet om sensurfrist gjelder til sammen 16 emner, og argumentet kan ikke tillegges avgjørende vekt når det gjelder en så vidt liten del av studiet.

- Studentenes egen oppfatning: Det har ikke vært gjort systematiske undersøkelser av studentenes oppfatning om sensurfristen, men studentrepresentanten i utvalget anser ikke at det er noe press fra studentene om å få redusert sensurfristen.

Utvalget har vært i kontakt med studentrepresentantene som satt i universitetsstyret da saken ble behandlet hhv i februar og i september i 2012. Ingen av dem har anført noen andre "hensyn til studentene" enn disse.

Konklusjon:

De "hensyn til studentene" som kan begrunne krav om tre ukers sensurfrist treukersfristen, gjør seg ikke – eller bare i ubetydelig grad – gjeldende for emner i den obligatoriske delen av rettsstudiet.

5.2. "Særlige hensyn" bak behovet for dispensasjon

I vårt tilfelle er det *kvalitetssikring* som er de "særlige grunner" som utgjør hensynet bak dispensasjonssøknaden.

I avsnittet som beskriver gjeldende sensurordning, vil vi nærmere beskrive de enkelte ledd i sensurprosessen, og redegjøre for hvilken rolle det spiller, også med hensyn til kvalitetssikring. Deretter vil vi se på alternative sensurprosesser og vurdere hvordan tilsvarende kvalitetssikringshensyn kan ivaretas der – eventuelt under hvilke forutsetninger.

6. Beskrivelse av gjeldende sensurordning med konkret kvalitetsvurdering

Generelt kan sensurprosessen beskrives som "allerede sterkt effektivisert". Helt konkret kan prosessen beskrives slik:

6.1. Generelt

Vi er helt avhengige av eksterne sensorer. Etter at vi ikke lenger kunne lønne interne for ekstraarbeid (ut over 100 % stilling), har vi bare ubetydelig innslag av interne sensorer. Det betyr at sensorene våre gjør arbeidet ved siden av sine ellers fulle stillinger. Vi kan ikke uten videre forutsette at sensorene har anledning til å bruke store deler av helgene på sensurarbeidet. Kapasitetsproblemene øker for øvrig ved at det etter vår studieordning er eksamen "hele året" og ikke bare ved slutten av semesteret eller studieåret, slik tilfellet er ved de juridiske fakultetene i Oslo og Tromsø. På disse tradisjonelle tidspunktene kunne man regne med at også en del av sensorene hadde litt bedre tid enn vanlig.

Sensuren for eksamener som holdes torsdager eller fredager, taper tid i begynnelsen, se pkt 1.2 - 1.3. Av hensyn til total logistikk i studieåret, er vi helt avhengig av å kunne holde noen eksamener også disse dagene.

Utvalget har undersøkt og lagt til grunn tidsplan og logistikk i avvikling av sensuren som framgår av punktene i listen under her.

6.1.1. Forberedelser før eksamen

1.1. Sensorbasen etableres (sensorene godkjennes av fakultetsstyret – evt. av prodekanen)
1.2. Sensorer engasjeres for spesifikke emner
1.3. Konkret avtale inngås pr eksamen. Alle brev, vedlegg og så videre sendes elektronisk til sensorene dagen etter eksamen (når man vet hvor mange besvarelser de skal ha og så videre)

6.1.2. Etter eksamen

1.1. Besvarelsene blir bragt til infosenteret av transporttjenesten- ankommer ca. kl. 10 – 11.
1.2. Besvarelsene fordeles i kommisjoner på ca. 40 – 45 og pakkes – 2 personer fra studieseksjonen arbeider ca. 1 ½ time med det. (Rutinene for ex.fac er annerledes og mer tidkrevende.)
1.3. Besvarelsene sendes sensorene som OverNattenEkspress om formiddagen (ca. kl. 13) dagen etter at eksamen har vært. Sensorene mottar besvarelsene kl. 09 neste morgen.
1.4. Etter ca. 1 uke sender sensorene besvarelser til nivåkontroll.
1.5. Nivåkontrollen omfatter ca. 50 besvarelser (fem fra hver kommisjon) i tillegg til foreslåtte F-besvarelser. Nivåkontrollen tar 7 – 8 dager.
    1.5.1. Resultat av nivåkontroll distribueres til sensorene pr e-post av kursansvarlige. Besvarelsene returneres sensorene pr post – sensuren foregår i mellomtiden.
1.6. Sensorene foretar evt. justeringer i sensuren og sluttfører den.

1.7. Strykbesvarelser som avdekkes etter at nivåkontrollen ble sendt inn, må til kursansvarlig for ny sensur. Ny sensur må være gjennomført og meldt tilbake til sensor før protokollen signeres.

1.8. Sensorene sender protokollene til studieårsansvarlig. Fristen er rutinemessig 3 dager før sensuren faller. Dette er ikke nødvendigvis originalene.

1.8.1. Protokollene må foreligge i original, signert papirversjon før publisering kan skje, men registrering i FS kan skje på grunnlag av elektronisk oversendelse.

1.9. Studieårsansvarlige registrerer sensuren etter hvert som protokollene kommer inn.

1.10. En annen person (i studieadministrasjonen) registrerer én gang til (korrektur)

1.11. Foreslått nytt tiltak for kontroll og kvalitetssikring: Karakterstatistikk pr sensor («kommisjon») bør foreligge i så god tid før publisering, at emneansvarlig lærer kan gripe inn dersom det viser seg at en sensor har bommet på nivået (på tross av nivåkontrollen).[2]

1.12. Originale sensurprotokoller skal være levert Studieavdelingen senest to dager før publisering av sensuren.

6.2. Vurdering av sensurprosessen

Utvalget har vurdert den detaljerte beskrivelsen av sensurprosessen.

Vi konstaterer at alt som kan gjøres før sensurfristen begynner å løpe (eksamensdagen), blir gjort. Vi kan ikke se at noe ledd i prosessen kan utelates, vi viser til nærmere drøftelse av nivåkontrollen i avsnittet Konkret om nivåkontrollen. Spørsmålet blir om noen av prosessene kan kortes ned – eventuelt så mye at vi sparer to uker.

Når det gjelder forslaget som er gjengitt i punkt 1.11, anser utvalget at vi ideelt burde hatt en slik ordning. Vi går likevel ikke inn for å innføre den, dels fordi det vil kreve minst tre dager av sensurperioden for å representere en reell mulighet til resensur av en hel kommisjon, dels fordi vi ikke opplever at dette er et faktisk problem. Under de rådende betingelsene med hensyn til disponibel tid, anser vi et slikt tiltak som helt urealistisk. Vi vil imidlertid tilrå at man på sikt prøver å finne rom i sensurordningen til en slik sikring – skaden vil være stor dersom en slik feil slipper gjennom.

Fra eksamensdagens slutt, til sensor mottar besvarelsene er åpenbart ingen tid å spare slik det praktiseres i dag. Besvarelsene går ut med posten dagen etter eksamen, og sensor mottar dem neste morgen. Digital eksamen vil kunne spare en halv til en hel dag her, avhengig av rutiner.

Perioden fra sensorene mottar besvarelsene, til de skal sende inn besvarelser til nivåkontroll er ca 1 uke. Utvalget anser det som helt urealistisk at sensorene skal kunne danne seg et bilde av nivået, samt med noenlunde sikkerhet identifisere en besvarelse på hvert karaktertrinn på kortere tid enn det.

Nivåkontrollen tar en uke. På denne tiden skal kursansvarlig lærer gjennomgå ca. 50 besvarelser, i tillegg til de strykbesvarelsene som er identifisert til da. For noen emner kan man tenke seg at det

---

[2] Forslaget ble satt fram av en emneansvarlig lærer, etter at en av kommisjonene i hans kurs viste seg å ha en klart atypisk fordeling av karakterene. Det viste seg å være riktig og forsvarlig karaktersetting i det konkrete tilfellet, men vi ville stått i en vanskelig situasjon hvis det hadde vist seg at en sensor hadde bommet på nivået til tross for nivåkontrollen.

kan være en dag å spare her – det er likevel ikke avgjørende, ettersom vi må gå ut fra at sensorene fortsetter sitt arbeid med sensuren også mens nivåkontrollen pågår, slik at nivåkontrollens tidsbruk i seg selv ikke er avgjørende. Tilbakemeldinger fra kursansvarlige (se avsnittet Tilbakemelding fra sensorer og kursansvarlige med hensyn til redusert sensurtid) går også klart i retning av at det ikke er aktuelt å kutte ned på tiden til nivåkontroll, og samtidig opprettholde et forsvarlig kvalitetsnivå. Særlig framheves betydningen av sensuren av de utypiske besvarelsene, som det kan være særlig vanskelig å plassere i forhold til emnets læringsmål. Her er det avgjørende at emneansvarlig lærer kan sikre riktig vurdering.

Når nivåkontrollen er ferdig, sendes tilbakemeldingene til sensorene elektronisk, besvarelsene sendes tilbake pr post. Når tilbakemeldingene mottas av sensorene, kan de fastlegge nivået og gjøre de endelige vurderingene av hver besvarelse, samstemme kom, samt notere momenter til begrunnelsen. Til slutt fyller de ut sensurprotokollen.

Vi anser ikke at digital eksamen vil spare inn noe tid utover en halv til en dag ved den opprinnelige oversendelsen til sensorene. Oversendelse til og fra nivåkontroll stopper ikke sensurprosessen, og en raskere avvikling av det vil ikke påvirke samlet tidsbruk. Heller ikke oversendelse av protokollen fra sensor til eksamensadministrasjonen kan gjøres raskere – Riksrevisjonen krever at det er *original,* signert protokoll som legges til grunn for publisering av sensurvedtak. Det er heller ikke mulig å komprimere prosessen med rapportering og registrering av sensur: Studieavdelingen må ha protokollen *i original* senest to dager før publisering, det henger sammen med den kvalitetssikringen de skal foreta, i kombinasjon med at de håndterer alle eksamener ved UiB. Da må sensorene sende protokollen senest tre dager før publisering.

Vi står igjen med nivåkontrollen og sensorenes disponible tid som variablene vi kan påvirke.

6.2.1.Konkret om nivåkontrollen

Nivåkontroll ble etablert som kvalitetstiltak da ordningen med to sensorer ble bragt til opphør. Hensynet bak den prioriteringen var at man ønsket å kanalisere fakultetets faglige og materielle ressurser inn mot undervisning, på bekostning av eksamen – i overensstemmelse med Kvalitetsreformens uttalte målsetning.

Praktisk går nivåkontrollen ut på at hver sensor sender én besvarelse fra nedre sjikt på hvert karaktertrinn til kursansvarlig lærer som gjennomgår dem alle og tar stilling til nivået på tvers av "kommisjonene". Dette nivået kommuniseres så tilbake til sensorene, som innretter sensuren for den aktuelle eksamen etter det.

Dersom vi tenker oss at nivåkontrollen utelates, vil sensorene allerede i utgangpunktet kunne etablere "sitt eget" nivå, og vi kan tenke oss at bortfall av en andre og tredje gjennomgang av bunken for å kalibrere nivået, kan spare en del tid. I virkeligheten er dette likevel absolutt utelukket – nivåkontrollen er krumtappen i kvalitetssikringen av sensuren, det er der studentenes rettssikkerhet forankres, og det er der referanserammen for sensorenes arbeid er. Uten nivåkontrollen – eller en fullgod erstatning for den – er det utvalgets oppfatning at sensuren vil være så uforsvarlig at det ikke er tenkelig at fakultetet skulle stå for den.

6.2.2. Konkret om sensorenes disponible tid

Fakultetet er helt avhengig av eksterne sensorer, det henger hovedsakelig sammen med den anstrengte ressurssituasjonen vi har med hensyn til vitenskapelig personell disponibel på studiesiden.

Dette betyr at vi må basere oss på at våre sensorer utfører arbeidet ved siden av sine andre arbeidsoppgaver. Sensurarbeidet er normert til en time pr besvarelse – det vil si gjennomsnittlig ca. 40 timer pr sensor pr eksamen. (Det skal ikke legges skjul på at det er en nokså alminnelig oppfatning at det tar mer tid enn normert.) Slik prosessen er organisert, har de reelt 20 virkedager å gjøre det på, det vil si at vi forutsetter at de arbeider gjennomsnittlig 2 timer med sensuren hver dag.

7. Vurdering av samlet kvalitetssikring av sensur

Utvalget anser at sensuren er tilfredsstillende kvalitetssikret slik den gjennomføres i dag.

Nivåkontrollen er en reell og god sikring mot vilkårlighet i sensuren ved den enkelte eksamen. Den fungerer dessuten effektivt som nivellering fra den ene eksamen til den neste, ettersom den gjennomføres av kursansvarlig lærer som i hovedsak er den samme over flere år. Når han/hun byttes ut (som kursansvarlig), vil det ofte være med en annen lærer som er godt kjent med nivået og kan videreføre det.

Administrasjonens håndtering av sensurprosessen anses også godt kvalitetssikret: Postforsendelser gjennomføres slik at pakkene kan spores, registrering av sensur gjøres av to uavhengige personer, i tillegg til kontrollen som foretas av Studieavdelingen. Det er heller ingen ugrunnete opphold i de prosessene som ligger til administrasjonen. Alle deler av prosessen støttes av Felles Studentsystem (studentdatabasen) og/eller ePhorte (arkivsystemet) og er godt dokumentert.

8. Beskrivelse og vurdering av alternative sensurordninger som kan oppfylle treukersfristen

Utvalget mener å ha vist at det i nåværende sensurordning ikke uten videre kan kuttes i prosesser som tilsvarer de etterspurte to ukene.

I det følgende ser vi nærmere på hvilke grep som kan tenkes å føre til at fristen på tre uker likevel kan opprettholdes. Vi vurderer endringer i nåværende ordning så vel som helt andre ordninger. Hvert av alternativene vurderes opp mot dagens ordning, både med hensyn til kostnad og med hensyn til kvalitet.

8.1. Redusere sensorenes disponible tid

Et mulig grep er å redusere sensorenes disponible tid innenfor den modellen vi har. Som vi har vist over, må sensorene arbeide med sensuren i gjennomsnitt 2 timer pr disponibel arbeidsdag slik ordningen er nå. Hvis vi tenker oss at vi øker til 4 timer pr disponibel arbeidsdag, vil sensorene trenge 10 disponible arbeidsdager, i motsetning til dagens 20. Vi har tilsynelatende spart to uker, men har ikke tatt høyde for at arbeidsprosessen i sensurperioden ikke er ensartet – vi må ha plass til nivåkontrollen og den store delen av arbeidet som gjenstår når den er ferdig.

Slik det er nå, har sensorene en uke på seg til å skaffe seg overblikk over nivået og plukke ut besvarelser til nivåkontroll. Det innebærer at de gjennomgår gjennomsnittlig åtte besvarelser hver dag. Utvalget anser ikke at det er verken realistisk eller forsvarlig å kutte ned på denne tiden.

Nivåkontrollen omfatter ca. 50 besvarelser (resensur av mulige strykbesvarelser kommer i tillegg) og er sensurens kritiske punkt. Kursansvarlige selv anser at de ikke kan gjennomføre dette på forsvarlig vis på mindre enn en uke. Utvalget slutter seg til en slik vurdering.

Vi er nå allerede kommet til det som ville være fristen for å levere protokollen, hvis sensurfristen var tre uker.

Hvis vi tenker oss at vi kutter en dag i sensorenes tid før de sender til nivåkontroll, og en dag i tiden for nivåkontroll, vil sensorene kunne ha to dager på seg til å sluttføre sensuren og sikre at nivået er i overensstemmelse med anvisningene fra kursansvarlig. Det er på ingen måte tilstrekkelig – denne prosessen tar i dag to uker. Arbeidet kan ikke gjøres forsvarlig og kvalitetssikres på bare to dager. Her skal vi også ta i betraktning at vi har å gjøre med eksterne sensorer, hvis arbeidstid vi ikke kan skaffe oss full kontroll over. En så kort periode vil også introdusere en "katastroferisiko": Hvis den mest sentrale delen av sensuren skal foretas på to bestemte dager, utsetter vi prosessen for en overhengende risiko for uforutsette hindringer og forsinkelser.

8.1.1. Tilbakemelding fra sensorer og kursansvarlige med hensyn til redusert sensurtid

En forespørsel ble rettet til et tilfeldig utvalg av 18 eksterne sensorer[3], i tillegg til alle kursansvarlige på 1. – 4. studieår (18 lærere). De ble bedt om å uttale seg om hvordan de ser på muligheten for å redusere tiden fra de får besvarelsene til de må levere protokollen, med to uker. Det ble gitt en ukes frist for tilbakemelding.

7 av de eksterne sensorene har gitt tilbakemeldinger, alle skriftlige. Alle poengterer at sensuren skal foretas ved siden av ordinære arbeidsoppgaver. Gjennomgående stiller de det åpent om de vil kunne påta seg denne oppgaven dersom tidsrammene reduseres. De fleste framhever også de kvalitetsmessige sidene ved store "bunker" og ved nivåkontrollen. Noen trekker fram elektronisk forsendelse av besvarelser og karakterprotokoller som en løsning – i realiteten er det bare maksimalt tre dager (realistisk sett i ½ døgn) vi kan spare på det.

11 av de kursansvarlige har besvart henvendelsen. Gjennomgående er reaksjonene de samme som blant eksterne sensorer: Det lar seg ikke gjøre å redusere sensurtiden med to uker uten at det får uakseptable kvalitetsmessige konsekvenser. Også her trekkes elektronisk forsendelse av besvarelser fram som en løsning. Det er lite å spare på det, og det kan ikke gjennomføres før eksamen er hel-digitalisert (scanning av alle besvarelsene vil ta lenger tid enn postforsendelsen gjør). De som konkret kommenterer tiden til nivåkontroll, avviser at det kan spares inn noe (av betydning) på det.

Med tillatelse fra professor Jørn Øyrehagen Sunde siteres her hans svar, som eksempel på slik faglig vurdering som reelt vil gjøre kortere sensurfrist umulig, i alle fall for hans fag (JUS134 Rettshistorie og komparativ rett):

> Før eg, i eigenskap av å vera fagansvarleg for JUS134: Rettshistorie og komparativ rett, kan svara på korleis sensurtida kan reduserast frå fem til tre veker i mitt fag, må fyrst fem føresetnadar klargjerast:

[3] Utvalget ble foretatt slik: Fra listen over sensorer som har meldt seg til sensur i 2012/2013, sortert etter etternavn, plukket jeg den siste for hver forbokstav (i etternavnet), forutsatt at vedkommende hadde meldt seg til sensur i et emne på 1. – 4. studieår. Hadde han/hun ikke meldt seg til slik sensur, gikk jeg oppover listen til jeg evt. fant en som oppfylte kriteriet. På denne måten anser jeg at utvalget er tilfredsstillende tilfeldig (for dette formålet).

1) JUS134 er sett saman av fire delar: Rettshistorie, komparativ rett, og rettsutviklinga i Europa, men rettskultur som overbygning. Kvar av dei tre fyrste dela har ei eiga bok som sin del av pensum, medan rettskultur er integrert i pensum for rettshistorie og rettsutviklinga i Europa i dag. Det vert ikkje undervist i ein liknande fag med eit liknande perspektiv nokon annan stad. Difor er to av dei tre bøkene som inngår i pensum produsert ved fakultetet, og ei tredje bok er under utarbeiding.

2) Dette gjer at ein ikkje kan sjå seg om etter undervisarar og sensorar i faget kvar som helst. Sensorkorpset er difor gradvis bygd opp av personar som har arbeidd med perspektivet i si forsking, og seinare av dei som i tillegg har hatt faget sjølv. Både interne og eksterne sensorar vil i framtida verta henta frå gruppa av arbeidsgruppeleiarar. Best er det å sensorar som òg driv med forsking, fordi faget har som mål å heile tida vera i forskingsfronten, og difor å vera jamt i endring. Men eksterne sensorar må ofte hentast mellom personar som ikkje sjølv driv med forsking.

3) Ikkje bare undervisninga skal vera i forskingsfroten, men òg eksamensoppgåvene. Difor er omlag 1/3 av eksamen open på den måten at den går vidare enn pensum og direkte er knytt til ei hending i Europa siste halvåret som seier noko om siste rettsutvikling. Av den grunn er sensorrettleiinga svært viktig - dei som ikkje er interne og/eller underviser i faget, må bringast til forskingsfroten saman med studentane, og det skjer gjennom sensorrettleiinga. Eit utval av oppgåvene, helst 20 stykker, vert difor lest før sensorrettleiinga vert skriven. Dette må ta noko tid.

4) For at eksamens skal delvis vera så open at studentane skal få høve til å utforska forskingsfroten, er eksamensforma ein 48 timar lang heimeeksamen. Studentane skriv jamt over omlag 10 A-4 sider. Det tek difor noko tid å lesa gjennom oppgåver for å skriva sensorrettleiinga.

5) Nivåkontroll er viktig i faget. For det fyrste fordi det jamt er ein eller to nye sensorar kvart år som treng tett oppfølging for å koma inn i faget og måten det vert sensurert på. Pensum i seg sjølv har til no vore nytt for alle sensorar fordi faget ikkje har vore undervist i før eller andre stadar. Etter kvart kan ein føresetja at sensorane sjølve har tatt faget. Likevel skal faget vera i forskingsfronten, og dermed vil ein del av det det vert undervist i vera nytt likevel. Viktigare i dag er det at altså 1/3 av oppgåve er open fordi den tek studentane heilt fram til forskingsfroten, og dermed gjerne lenger enn den sensorane sjølve har kome i si forsking eller tenking. Av den grunn vert nivåkontrollen viktig som eit instrument til å følgja opp sensorane i det som er eit ukjent terreng.

Dersom ein treng å lesa minst 100 sider, gjerne 200, før ein skrive sensorrettleiinga, og dersom ein må ha nivåkontroll for at ein skal realisera målet om at faget skal vera i forskingsfronten, må ein ha tid til disposisjon. Å skriva sensorrettleiinga har dei siste åra teke 4 til 5 dagar, alt etter kor mange oppgåver som er lest. Ein må òg levera inn oppgåvene to dagar før karakterane vert lagt ut på nettet. Dermed er 6 arbeidsdagar borte alt her. Sensorane skal lesa mellom 42 og 52 oppgåver kvar (det er mellom 340 og 420 studentar som har teke eksamen i mitt fag dei siste åra, og det er 8 sensorar i faget, som òg tek klagesensuren), som altså vil seia mellom 400 og 500 sider. Dei må delar av oppgåvene to gongar, ikkje minst fordi den opne karakteren gjer det vanskeleg å setja karakter etter bare ei gjennomlesing. Mine sensorar les dermed mellom 550 og 700 sider i løpet av sensuren. Lesetempo er ulikt frå person til person, mellom anna avhengig av erfaring. Men ein erfaren sensor som meg sjølv vil ha hende fulle med 40 oppgåver på 15 dagar (21 dagar minus dei 4 dagane det tek før ein får sensorrettleiinga og dei 2 dagane ein må levera inn karakterane før dei vert gjort kjent). Særleg om ein ikkje har erfaring frå tidelgare år, vert dette stritt. Dette til trøytta ut eksisterande sensorar, og gjera rekruttering vanskeleg. Særleg er dette eit problem sidan interne sensorar alt har overoppfylt si undervisningsplikt, og eksterne ikkje sensurerer for anna enn fordi det er fagleg interessant, og dermed ein ekstra luksus som kjem oppå alt anna - eksterne sensorar må arbeida 4,5 timar kvar av dei 15 dagane i sensurperioden (inkluderte helgedagar) om dei er erfarne, og 5,5 om dei er uerfarne, og då er ikkje justering av oppgåver etter nivåkontroll teke med.

Det vil òg vera stritt å vera fagansvarleg. Fagansvarleg treng ikkje sensurera. Men dersom ein vil at faget skal vera heilt i forskingsfronten, må den fagansvarlege, som legg opp undervisninga og som lagar eksamensoppgåva, ta sensorkorpset med til den forskingsfronten gjennom sensorrettleiinga. Og den kan bare gje rettleiing gjennom at den er basert på eksamensoppgåver. Den fagansvarlege skal dermed bruka 4 dagar på å skriva sensorrettleiinga. Under nivåkontrollen kan ein kanskje klara 2 kommisjonar per dag, samla 3 1/2 dag(5/6 oppgåver x 7 sensorar), om ein arbeider lange dagar. Og så

må ein levera karakterlister for eigen kommisjon 2 dagar før karakterane vert gjort kjent for studentane. I tillegg skal ein lesa gjennom oppgåver det er vanskeleg å setja karakter på (som følgjer det å vera fagansvarleg, men som ikkje har nokon eigen plass i timerekneskapen), ha eventuell stryksensur, og retta resten av eigne oppgåver.

Det let seg gjera å redusera sensurtida frå 5 til 3 veker for JUS134. Men ikkje utan at kvaliteten på sensuren vert redusert - ein vil ha vanskar med å helda på erfarne sensorar, enno meir vanskar med å rekruttera nye, ein vil få dårleg tid til å skriva sensorrettleiinga, dårleg tid til nivåkontroll, og dårleg tid til å lesa og karaktersetja oppgåvene. Dette kan sjølvsagt avhjelpast om ambisjonane med JUS134 vert redusert, og ein ikkje lenger driv med forskingsbasert undervisning. Som fagansvarleg kjem ein då i følgjande dilemma: Vil ein ha ansvaret for kvalitetsmanglar ved sensuren, eller kvalitetsmanglar ved innhaldet i faget?

8.2. Mindre kommisjoner

Et annet alternativ innenfor dagens ordning er å redusere antallet besvarelser en sensor får. I dag får hver sensor ca. 40 besvarelser. En begrunnelse for et så vidt høyt antall, er at sensorene skal ha forsvarlig grunnlag for å ta stilling til nivået. En annen begrunnelse er at en halvering av "bunken", ville innebære en dobling av sensorkorpset, og det er det for øyeblikket ikke grunnlag for i markedet. Dette må sees i sammenheng med satsene for honorering av sensur.

Utvalget kan ikke anbefale en slik ordning. Det tyngste argumentet imot er at sensorenes grunnlag for å vurdere den enkelte besvarelse blir vesentlig svekket. I den "mengdetrening" sensorene får, ligger en kvalitetssikring som supplerer nivåkontrollen. Mindre kommisjoner representerer derfor en betydelig forringelse av sensurkvaliteten, og er alene tilstrekkelig til at ordningen frarådes.

Vi ser også sterke betenkeligheter med å måtte doble sensorkorpset: Det er et begrenset antall mennesker som både kan og vil sensurere, og som har nødvendige faglige kvalifikasjoner. Alle norske juridiske utdannelser etterspør sensorer i det samme begrensete markedet. Markedet kan ikke utvides på kort sikt – på grunn av utdannelsens spesifikt nasjonale karakter, er det utelukket å nytte utenlandsk arbeidskraft til sensur av de obligatoriske emnene i rettsstudiet. Særlig for eksamener som finner sted ved semesterslutt, er konkurransen hard om sensorene.

Vi noterer også at en dobling av antallet sensorer, innebærer en dobling av antallet besvarelser til nivåkontroll – noe som i seg selv ville forbruke en hel del av tiden vi eventuelt hadde kunnet spare inn på tiltaket.

8.3. Utelate nivåkontroll – to sensor-ordning

Et tredje alternativ kan være å utelate nivåkontrollen. I en ordning med én sensor vil det ikke være forsvarlig – den enkelte sensor vil mangle forankring av sensuren utenfor sitt eget skjønn og studentenes rettssikkerhet vil være svært utsatt. Utvalget drøfter ikke en slik mulighet nærmere, ettersom den ikke anses realistisk.

Hvis nivåkontrollen skulle utelates, måtte vi innføre en ordning med to sensorer. Vi har sett nærmere på konsekvensene av en slik organisering, og har sammenlignet den med dagens ordning.

En åpenbar konsekvens av tosensorordning, er at vi måtte doble sensorkorpset. Dette er problematisk – antakelig umulig – innenfor dagens marked. Oslo og Tromsø har denne ordningen. De rekrutterer sensorer fra delvis samme marked som vi gjør – det innebærer at deres relativt høye forbruk av sensorer ikke taler for at vi også bør kunne ha et høyere forbruk. Tvert imot vil en dobling av etterspørselen fra oss, stramme markedet ytterligere. I tillegg har Oslo og Tromsø sine eksamener

i hovedsak konsentrert om semesterslutt, når jule- eller sommerferien gir eksterne sensorer noe mer tid til disposisjon. Vi har våre eksamener gjennom hele året, og er avhengig av at sensorene kan sensurere "til enhver tid". Utvalget har ikke sett det som realistisk å vurdere en full omlegging av studiemodellen vår som en mulig tilpasning til sensurfristen.

En annen konsekvens er at det måtte avsettes tid til sensorkonferanse i løpet av sensurperioden – det gjelder så vel en felles konferanse underveis, som en "kommisjonskonferanse" mot slutten av sensurperioden. Drøftelser og justeringer etter disse konferansene ville ta noe tid, uten at vi kan tallfeste det for øyeblikket.

Utvalget anser at en ordning med nivåkontroll er tosensorordningen overlegen når det gjelder studentenes rettssikkerhet. Nivåkontrollen plasserer de aktuelle besvarelsene i et større, samlet bilde av den aktuelle eksamen og tar stiling til enkeltbesvarelser uten å være bundet til den ene eller andre oppfatningen i utgangpunktet.

En ordning med gjennomgående sensur i tillegg til tosensorodning ville langt på vei eliminere disse innvendingene – da vil vi imidlertid bruke opp mye av den tiden vi ville spare, i tillegg til at vi pådrar oss betydelige kostnader utover det som ligger i en dobling av antallet sensorer som involveres. Ved de juridiske fakultetene i Oslo og Tromsø har de en ordning der hver kommisjon "nivåkontrolleres" mot (halvparten av) to andre kommisjoner. Dette gir en viss sikring av nivået; vi anser likevel ikke at dette er tilfredsstillende i forhold til den enhetlige, gjennomgående nivåkontrollen vi gjennomfører.

Konklusjonen er at tosensorordning ikke gir like god kvalitetssikring og rettssikkerhet som nivåkontrollen gjør, uten at den suppleres med gjennomgående sensur (eller en annen form for "nivåkontroll"). Tosensorordningen alene vil øke sensurkostnadene med anslagsvis 2/3. Kombinert med gjennomgående sensur, vil kostnadene øke ytterligere, samtidig som vi vil trenge mer tid. Samlet sett er dette ikke et alternativ: Det øker kostnadene uten å bedre kvaliteten. Med gjennomgående sensur og justering etter at den er gjennomført, vil vi heller ikke kunne holde oss innen tidsrammen på tre uker.

8.4. Færre studenter

Dette er ikke et forslag om sensurordning, men et moment som drøftes som følge av en merknad i saksframlegget for Universitetsstyret da vår søknad ble behandlet den 16. februar. Der heter det blant annet: "Hensynet til å oppfylle kravene for gjennomføring av eksamen og sensur må inngå i vurderingene av kapasitet og dimensjonering av studiene og studenttall."

Implisitt i dette ligger en anvisning på å ta opp færre studenter for på den måten å oppnå bedre sensordekning med det sensorkorpset vi allerede har. Utvalget antar at dette neppe kan ha vært helt bokstavelig ment: Vi er landets nest største "produsent" av mastere i rettsvitenskap, vi utfører dette samfunnsoppdraget til alles fulle tilfredshet (så vidt vi kan kunnet bringe i erfaring), det er grunn til å vente mangel på rettsvitere i Norge i nær framtid[4], vi har kapasitet til å gjennomføre undervisning og eksamen av meget høy kvalitet, vi har et fagmiljø i sterk vekst. At hensynet til bestemmelsen om sensurfrist skulle overstyre disse hensynene, og reelt representere absolutte rammer om vår virksomhet, er vanskelig å skjønne.

---

[4] NIFU: Arbeidsmarkedet for jurister. En framskrivning mot 2025. NIFU-rapport 49-2012. Se kapittel 6.3 for konklusjoner. http://www.nifu.no/Norway/Sitepages/PublicationDetails.aspx?ItemId=2043&PublicationID=850

Utvalget går ikke nærmere inn på dette, men konkluderer med at de hensynene som er nevnt i avsnittet over – som taler for at vi opprettholder vårt studentopptak – må tillegges svært mye større vekt enn det/de udefinerte (og ikke påberopte) "hensyn til studentene" som begrunner regelen om tre ukers sensurfrist.

9. Konklusjon og tilråding

Utvalget mener at vi har vist at någjeldende sensurordning representerer en optimal utnyttelse av ressurser, gitt de samlete ressursrammene, gjeldende fordeling mellom interne og eksterne sensorer (som er en funksjon av øvrige faste og variable størrelser), studenttallet og øvrige rammebetingelser. Rammebetingelser er drøftet i den utstrekning de anses å være innenfor utvalgets mandat. Øvrige rammebetingelser legges til grunn – til dels uten å nevnes eksplisitt.

Någjeldende sensurordning vurderes som tilfredsstillende med hensyn til kvalitetssikring – det gjelder alle ledd i prosessen.

Ytterligere tiltak med hensyn til kvalitetssikring er ikke konkret vurdert, men utvalget anser at slike bør holdes aktuelle for eventuell senere vurdering.

Utvalget har identifisert fire mulige alternativer som teoretisk kunne oppfylle kravet om tre ukers sensurfrist:

- Redusert disponibel tid for sensorene, herunder nivåkontrollen
- Mindre kommisjoner
- Utelate nivåkontroll – tosensorordning
- Færre studenter

Utvalget har drøftet hver av de tre første – den siste avvises som ikke seriøs/realistisk, heller ikke teoretisk.

Utvalget er kommet til at ingen av de tre modellene kan anbefales. De svikter i varierende grad med hensyn til følgende mål:

- Kostnadseffektivitet: Det er usannsynlig at noen av modellene vil oppfylle nødvendige minimumsstandarder for kvalitet uten at ressursinnsatsen økes. En slik økning vil måtte skje på bekostning av undervisningen.

- Kvalitetsmål: Det er tvilsomt om noen av modellene (innenfor realistiske rammer) vil oppfylle våre kvalitetsmål for sensuren.

- Måloppnåelse: Det er tvilsomt om noen av modellene (innenfor realistiske rammer) vil oppfylle målet om tre ukers sensurfrist fullt ut.

Utvalget har kommet til at en forsvarlig og nærliggende tolkning av bestemmelsen i Universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr. 4 innebærer at Universitetsstyret skal treffe en avgjørelse underlagt fritt forvaltningsskjønn. En slik tolkning gir Universitetsstyret handlingsrom til fortsatt å innvilge Det juridiske fakultet dispensasjon fra hovedregelen om sensurfrist.

Utvalget har etter dette kommet til følgende tilråding til fakultetsstyret:

Prinsipalt gir utvalget en sterk tilråding til at det arbeides videre for å opprettholde dagens sensurmodell. Et første skritt bør være å be Universitetsstyret vurdere saken igjen i lys av den lovforståelsen det er redegjort for i avsnittet «Universitetsstyrets handlingsrom».

Subsidiært må fakultetsstyret ta stilling til hvilken av de skisserte alternative modellene – eventuelt kombinasjon av dem – det skal arbeides videre med. Det bør tas eksplisitt stilling til mulig svekkelse av kvaliteten i sensuren.